

**Шуриева Айслу Бауржановнаның
8D02304 – Филология білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған
«Еуразия кеңістігіндегі аңыздар мен әпсаналар» тақырыбындағы
диссертациялық жұмысына отандық кеңесшінің**

ІШКІРІ

Фольклортану ғылымы синкреттілік сипатымен ғана емес, сонымен бірге бүкіл әлем халықтарына тән ғылым саласы болуымен ерекшеленеді. Ол ерекшелік әсіресе жаһандану дәуірінде айрықша сезіліп отыр. Шуриева Айслудың қорғауға ұсынып отырған диссертациясының тақырыбының «Еуразия кеңістігіндегі топонимдік аңыздар мен әпсаналар» аталуының басты себебі осында.

Топонимдік аңыздар мен әпсаналар қазақстандық ғылыми тәжірибе негізінде соңғы жылдары ғылыми айналымға енген «Топонимдік фольклор» жанрының құрамдас бөлімдері. Осы жағынан алғанда бұл тақырып жаңа және диссертациялық тақырып болып саналады.

Диссертант Еуразия кеңістігінде орналасқан бес елді, атап айтқанда Ұлыбритания, Германия, Армения, Әзірбайжан және Қазақстанды таңдап алған. Бұлай таңдау жасағандағы мақсаты аңыздар мен әпсаналардың әр территориялық аймақтарда қолдану ерекшелігін анықтау мәселесіне байланысты екендігі байқалады. Еуразия кеңістігінде ғұмыр кешетін халықтарға тиесілі аңыз, әпсаналарды түгелдей қамту мүмкін емес, оны диссертация көлемі де көтере алмайды. Сол себепті Еуразия кеңістігіндегі осы елдер таңдауға түскен. Оның себебі, мәселен Ұлыбританияны алатын болсақ бұл елде крест жорығы, Викингтердің қимыл-әрекеттері негізінде көптеген аңыздар мен әпсаналар сақталған. Германияда Нибелунгтар жыры арқылы тараған, Арменияда Арарат тауы және жекелеген тарихи нысандарға байланысты аңыздар мен әпсаналар бар. Ал, Әзірбайжан елінің ландшафт, табиғат бедеріне қатысты аңыздары мен әпсаналары Қазақстанның географиялық атауларына ұқсас келіп жатады. Міне, осы жәйттерді салыстыра зерттеу докторанттың басты міндеті болып саналғандай.

Диссертацияның бірінші бөлімі **«Еуразия кеңістігіндегі топонимдік аңыздар мен әпсаналарды зерттеудің теориялық негіздері»** деп аталады. Бұл бөлімде диссертант топонимдік аңыздар мен әпсаналарды талдауға негіз болатын ұғымдарды қарастырады. Топонимдік аңыздарды Еуразия халықтарының фольклорлық мұрасының маңызды бөлігі деп танып, ол аңыздардың шығу ерекшеліктерін анықтауға ерекше назар аударады. Еуразиялық кеңістікте топонимдік фольклордың қалыптасуына ықпал еткен алғышарттарды анықтайды. Табиғат құбыластыранның, өңірде болып өткен тарихи оқиғалардың, әртүрлі жорықтар мен жаугершілік соғыстардың, халықтар миграциясының, басқа да көші-қон мәселелерінің топонимдік аңыздар мен әпсаналардың дамуына әсерін талдайды.

Жұмыстың екінші бөлімі «Еуразия кеңістігіндегі топонимдік аңыздар мен әпсаналардың поэтикасы» деп аталған. Жалпы, диссертацияның көздеген мақсаты осы топонимдік аңыздар мен әпсаналардың поэтикасын зерттеу. Оның сюжеттік негіздері мен орындалу ерекшелігін, таралу ареалын кеңінен ашып көрсету. Топонимдік аңыздардың танымдық мәнін, топонимдік әпсаналарда көрініс беретін ғажайыптылық сипаттарды анықтау, зерделеу. Докторант осы үддеден шығып, Ұлыбритания, Германия, Армения, Әзірбайжан және Қазақстан сияқты Еуразияның әртүрлі елдерінің топонимдік аңыздары мен әпсаналарына салыстырмалы талдау жүргізеді. Бұл елдердегі жер-суға байланысты халықтық шығармашылықтарға талдау жүргізе отырып, топонимдік сюжеттердің жалпы және ерекше белгілері, олардың мәдени және тарихи маңызын зерттейді.

Еуразия халықтарының топонимдік аңыздары мен әпсаналарының қалыптасуы, оған мифтің қатысы, сондай-ақ бұл шығармашылықтардың халық арасындағы таралу ареалы мен орындалу ерекшеліктері туралы өз пайымдауларын жасайды.

Диссертацияда топонимдік аңыздар мен әпсаналарды Еуразия халықтарының рухани-мәдени мұрасының маңызды бөлігі ретінде қарастыру, Еуразия кеңістігінде өмір сүретін халықтардың фольклор арқылы көрініс беретін ұлттық танымдары, өзіндік менталитеті, этнопсихологиялық ерекшеліктері, қоршаған ортаға, табиғат құбылыстарына көзқарасы орынды пайымдалған.

Сонымен қатар, Еуразия кеңістігі халықтарының аңыз әпсаналарын бір-бірімен салыстыра отырып талдау жасау зерттеу жұмысының ұтымды жағы деп айтуға болады.

Қорыта келе, диссертанттың жұмысты орындау барысында көп еңбектенгенін, көптеген әдебиеттерді қарастырғанын, сыни тұрғыдағы өзіндік ой қорытындыларын жасай білгендігін айта келіп, диссертация қойылар талаптарға сай орындалған деп білемін. Сондықтан, диссертант А.Б. Шүриеваның 8D02304 – Филология білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған «Еуразия кеңістігіндегі аңыздар мен әпсаналар» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы толық аяқталған еңбек ретінде қорғауға ұсынуға болады деп есептеймін.

Отандық ғылыми кеңесші,

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе

өңірлік университетінің профессоры,

филология ғылымдарының докторы

А.Ш. Пангереев